

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาเรียบเรียงไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

- 2.1 หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533
- 2.2 ความหมายและลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.3 ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.4 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.5 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.6 บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.7 ประมวลการสอน
- 2.8 เรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดเลยโดยสังเขป
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กรมวิชาการ, 2535) ได้ให้รายละเอียดของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไว้ดังนี้

2.1.1 จุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย และหลักธรรมของศาสนา

2) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้

3) เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักธรรมและคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์รักและผูกพันกับท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทยและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

4) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน

2.1.2 โครงสร้างหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

วิชาบังคับ

วิชาบังคับแกน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ส 101 ประเทศของเรา 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 102 ประเทศของเรา 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ส 203 ทวีปของเรา 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 204 ประเทศของเรา 3 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ส 305 โลกของเรา 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 306 ประเทศของเรา 4 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

วิชาบังคับเลือก

ให้เลือกเรียนจากรายวิชาต่อไปนี้ จำนวน 6 วิชา

ส 017 จริยธรรมกับบุคคล 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 026 เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในโลกปัจจุบัน 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 027 โลกในยุคปัจจุบัน 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 032 เศรษฐศาสตร์ครอบครัว	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 043 กฎหมายน่ารู้	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 053 ประชากรกับสิ่งแวดล้อม	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 072 ท้องถิ่นของเรา 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 073 ท้องถิ่นของเรา 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี

ส 011 สังคมและวัฒนธรรมไทย	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 012 เอกภาพ	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 013 อัล-กุรอาน	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 014 ศาสนบัญญัติ	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 015 จริยธรรม	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 016 ศาสนประวัติ	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 018 พระพุทธศาสนา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 019 พระพุทธศาสนา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 0110 พระพุทธศาสนา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 0111 พระพุทธศาสนา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 0112 พระพุทธศาสนา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 0113 พระพุทธศาสนา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 021 ชีวิตและงานของบุคคล	
ตัวอย่าง	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 022 ประวัติศาสตร์ทั่วไป	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 023 ประวัติศาสตร์ไทย 1	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 024 ประวัติศาสตร์ไทย 2	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 025 ประวัติศาสตร์ไทย 3	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 031 เศรษฐศาสตร์ทั่วไป	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 041 กฎหมายในชีวิตประจำวัน	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ส 042 การปกครองของไทย	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 051 สิ่งแวดล้อมศึกษา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 052 ประชากรศึกษา	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้
ส 061 ภูมิศาสตร์เบื้องต้น	2 คาบ/สัปดาห์/ภาค 1 หน่วยการเรียนรู้

ตารางที่ 1 ตารางประกอบโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือกเสรี	บังคับ		เลือกเสรี	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก		แกน	เลือก		แกน	เลือก	
1. ภาษา									
1.1 ภาษาไทย	4	-		4	-		4	-	
1.2 ภาษาต่างประเทศ	-	-		-	-		-	-	
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
2.1 วิทยาศาสตร์	3	-		3	-		3	-	
2.2 คณิตศาสตร์	3	-		3	-		-	-	
3. สังคมศึกษา	2	2		2	2		2	2	
4. พัฒนาบุคลิกภาพ			10			10			13
4.1 พลานามัย	1	2		1	2		1	2	
4.2 ศิลปศึกษา	1	-		1	-		1	-	
5. การงานและอาชีพ									
5.1 การงาน	-	2		-	2		-	2	
5.2 อาชีพ	-	-		-	-		-	-	
รวม	14	6	10	14	6	10	11	6	13
	30			30			30		

ตารางที่ 1 ตารางประกอบโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (ต่อ)

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อภาค								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือกเสรี	บังคับ		เลือกเสรี	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก		แกน	เลือก		แกน	เลือก	
กิจกรรม									
1. กิจกรรมตามระเบียบฯ									
1.1 กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี หรือ ยุวกาชาด หรือ ผู้บำเพ็ญประโยชน์	1			1			1		
1.2 กิจกรรมอื่น ๆ	1			1			1		
2. กิจกรรมแนะแนว หรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้	1			1			1		
3. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน (ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธ ให้เลือกเรียนรายวิชา พระพุทธศาสนา ในกลุ่มวิชา สังคมศึกษา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี)	2			2			2		
รวมทั้งหมด	35			35			35		

จากโครงสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และโครงสร้างหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น จะเห็นว่ารายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 เป็นวิชาบังคับเลือกที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเอง โดยหลักสูตรกำหนดจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาไว้ดังนี้

รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1

จุดประสงค์ เพื่อให้เข้าใจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน

คำอธิบายรายวิชา ศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และอาณาจักรโบราณที่เกี่ยวข้อง ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะพื้นบ้าน บุคคลสำคัญของท้องถิ่น และการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความเข้าใจในอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจ รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน ร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2.2 ความหมายและลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สมิตร คุณากร (2523) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติ คำว่า "การขยาย" หมายถึง การนำเอาทั้งจุดมุ่งหมายและเนื้อหาขยายความคือขยายจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ขยายเนื้อหาให้เพิ่มขึ้น มีรายละเอียดที่ครูจะนำไปสอนได้ ส่วน "ปรับ" ก็คือ การนำเอาจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชามาปรับให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์และความต้องการของประชาชน ในแต่ละเขตการศึกษา

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระบางอย่างให้สัมพันธ์สอดคล้องกับท้องถิ่น

จิราภรณ์ ศรีศุภการ (2530) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรแม่บทระดับชาติมาปรับให้เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริง และความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละระดับ เช่น ภาค จังหวัด อำเภอ และกลุ่มโรงเรียน เพื่อแก้ปัญหาทางด้านการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

จิรพันธุ์ พูลพัฒน์ (2532) หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การนำหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น ๆ สารการเรียนรู้จะต้องสอดคล้องกับท้องถิ่น และให้เป็นการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

กรมวิชาการ (2533) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นกระบวนการของการนำเอาหลักสูตรแม่บทไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนให้ได้ผลยิ่งขึ้น นับตั้งแต่การจัดรายวิชาชั้นใหม่ในวิชาบังคับเลือก หรือวิชาเลือกเสรี การปรับเพิ่มเติมเนื้อหาวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท กำหนดกิจกรรมเสริม ตลอดจนการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน กระบวนการการสอนและการวัดผลการประเมินผล เพื่อให้ได้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอันเป็นแนวนโยบายของชาติ

สมควร สุขดา (2534) หลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่เขียนขึ้นเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น และมีความสอดคล้องกับหลักสูตรระดับชาติ

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ การขยาย ลด เพิ่ม และปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรแม่บทระดับชาติให้มีลักษณะเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและความต้องการของท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2537) หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพของตนเองและท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

ศักดิ์นันท์ เหมมัน (2537) หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำหลักสูตรแม่บทระดับชาติมาจัดทำหรือปรับปรุงให้เหมาะสมที่จะใช้ในท้องถิ่น โดยให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงในท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ภาค จังหวัด อำเภอ หรือกลุ่มโรงเรียน

สุทธิรา อาจหาญ (2537) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ การปรับปรุงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรระดับชาติ เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งเพื่อแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

อารมณ เพชรชื่น (ม.ป.ป.) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรแม่บทระดับชาติมาจัดทำหรือปรับปรุงให้เหมาะสมที่จะใช้ในท้องถิ่น กล่าวคือ ให้สัมพันธ์และสอดคล้องกับชีวิตในท้องถิ่น

คำว่า "ท้องถิ่น" หมายถึง ภาค จังหวัด อำเภอ หรือ กลุ่มโรงเรียน

จากการที่นักการศึกษาหลายท่านดังกล่าวข้างต้น ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น หรือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการปรับปรุง เพิ่มเติมหรือขยายหลักสูตรระดับชาติ ให้มีลักษณะเหมาะสมที่จะใช้ในท้องถิ่น โดยให้ความสัมพันธ์และสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของท้องถิ่น

พะยอม แก้วกำเนิด (2533) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

- 1) ในระดับมัธยมศึกษาเป็นหลักสูตรในโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือก หรือเลือกเสรี
- 2) มีเนื้อหาสาระสอดคล้อง และเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ
- 3) มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระซึ่งนำไปเห็นถึงปัญหาความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและ ประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
- 4) มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ และแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น
- 5) มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญ ในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น
- 6) มีวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ
- 7) มีวัตถุประสงค์จะให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

2.3 ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในส่วนของการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้นั้น หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพ เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถจะพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้ ด้วยเหตุนี้นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ข้อคิดเห็นเสนอแนะถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

สิบพนนท์ เกตุทัต (2518) ได้เสนอแนะในรายงานของคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษา ในเรื่องหลักสูตรดังนี้ เนื้อหาของหลักสูตรให้ส่วนหนึ่งที่ทุกคนเรียนเหมือนกันในสาระสำคัญ เพื่อ ความเป็นไทยร่วมกัน และอีกส่วนหนึ่งที่แต่ละคนมีโอกาสเรียนแตกต่างกันให้เหมาะสมกับอุปนิสัย ความสนใจ และเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นและในเรื่องการทำเอกสารหลักสูตร เช่น ประมวลการสอน แบบเรียน ควรให้ท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำ โดยความร่วมมือของศึกษานิเทศ และ ภารตังหน่วยงานพัฒนาหลักสูตรขึ้นมา โดยถือหลักกระจายอำนาจ ความรับผิดชอบ เพื่อเสริมสร้าง ให้ท้องถิ่นมีกำลังคน กำลังความรู้ที่จะตัดสินใจหาทางวิชาการของเขาให้รับกับข้อเท็จจริงมากที่สุด

ประจักษ์ พัฒนาเจริญ (2520) ได้สรุปความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

- 1) เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนรักท้องถิ่น โดยถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องบำรุงรักษา อนุรักษ์ สงวนและทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น
- 2) เป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น อันจะเป็นผลทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้สร้างความเจริญกับท้องถิ่นของตน

จากการที่ท้องถิ่นแต่ละจังหวัด มีลักษณะทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ฐานะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการใช้หลักสูตรเดียวกันนั้น อาจมีข้อ บกพร่องเกิดขึ้น

พนัส หันนาคินทร์ (2521) กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าสถานการณ์ ทางครอบครัวและชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ เป็นจุดเริ่มต้นที่จะต้องคำนึงถึงในการจัดวางหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นพิจารณาในด้านความสัมพันธ์ทางการศึกษา การอบรมกล่อมเกลานิสัยใจคอ และความ ประพฤติต่าง ๆ ของนักเรียน รวมถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคมของ ชุมชน อันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน ซึ่งย่อมจะต้องแตกต่างกันไปทั้งในด้านภูมิศาสตร์ การทำงาน หาเลี้ยงชีพของคนในชุมชนเหล่านั้น

สมพงษ์ พลสมบูรณ์ (2521) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความจำเป็นในการจัดหลักสูตรเพื่อ ท้องถิ่นแต่ละแห่งว่า ท้องถิ่นอันมีเขต จังหวัด เทศบาล อำเภอหรือโรงเรียน ควรมีบทบาทในการ พัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่หลักสูตรแม่บท เอกสารประกอบหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กระบวน การเรียนการสอนและการนิเทศติดตามผล ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

สวัสดิ์ จงกล (2528) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าการที่จะ สร้างเสริมรากฐานของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นจะต้องกระจายอำนาจ

การปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง การดำเนินงานที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานซึ่งเป็นผลในระยะยาวก็คือ การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีลักษณะองค์ประกอบส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน แต่ในส่วนปลีกย่อยแตกต่างกันแน่นอน ด้วยเหตุนี้คนไทยทุกคนจะต้องเรียนรู้อย่างเดียวกันเพื่อเอกภาพของชาติ และก็ต้องเรียนรู้ความแตกต่างในรายละเอียดเฉพาะท้องถิ่นของตน ซึ่งไม่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรแม่บท การที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองนั้น ก็เป็นการเสริมพื้นฐานการเรียนรู้ ที่คนคิดให้ แก่ผู้เรียน เพื่อเขาจะได้รักภูมิใจ และส่งเสริมความเจริญให้กับท้องถิ่นของตนได้

รัตน บัวสนธ์ (2531) แสดงเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า มีความจำเป็น อย่างยิ่งที่ชุมชนใดชุมชนหนึ่งก่อนที่จะนำหลักสูตรแม่บทมาใช้ จะต้องทำการวิเคราะห์ดูว่ามีส่วนใด ของหลักสูตรที่จะต้องปรับแก้ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของชุมชน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดที่ผู้เรียน จะได้รับและบรรลุไปตามจุดหมายของหลักสูตรแม่บท

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตร ดังที่ (สังค อุทรานันท์, 2532) ได้ให้เหตุผลไว้ดังนี้

1) ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้น จำเป็นจะต้องมีความสอดคล้อง กับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้าง ขึ้นมีจุดหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ ก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความ ต้องการของสังคมได้มากที่สุด

2) ในการพัฒนาหลักสูตร ได้มีการยอมรับความสำคัญของผู้ใช้หลักสูตรเป็นอย่างมาก และได้มีการยอมรับว่าสมควรจะให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ในทางปฏิบัติถ้า หากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมา เพื่อใช้ในระดับชุมชนที่ไม่กว้างขวางมากนักก็ย่อมจะสามารถเปิดโอกาส ให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้

จากเหตุผลทั้งสองประการ ทำให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดมา ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุพื้นฐานมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม รวมทั้งลักษณะความ แตกต่างทั้งทางด้านกายภาพและภูมิภาคของแต่ละสังคม การจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรเดียวกัน ทั้งประเทศจึงมีข้อบกพร่อง และไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการใช้หลักสูตรเดียวกัน ทั่วประเทศจะไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

สมควร สุขดา (2534) กล่าวถึงความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า ในการพัฒนาหลักสูตรแม่บทให้เป็นหลักสูตรที่ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยคณะบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่นร่วมกัน แสดงข้อคิดเห็น เสนอแนะ สร้างเป็นประมวลการสอน นับเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นอย่างหนึ่ง เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยให้คนในท้องถิ่นเข้าใจปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาลงในท้องถิ่นของตนเองได้ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้และวัฒนธรรมของท้องถิ่นอีกด้วย

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534) ได้เสนอความเห็นไว้ว่าความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น เกิดมาจากความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น ที่มีรายละเอียดปลีกย่อยที่ต่างกัน ทำให้หลักสูตรระดับชาติ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการตามสภาพท้องถิ่นได้เท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีการนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น

ศักดินันท์ เหมมัน (2537) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า เป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการได้ทราบเรื่องราวในท้องถิ่นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนท้องถิ่นของตน รู้จักบำรุงรักษา รู้จักสงวน ทำนุบำรุงทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของชีวิตในท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ในชีวิตประจำวัน

สุทธิรา อาจหาญ (2537) ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ก็เพื่อจัดทำหลักสูตรให้สนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน รวมไปถึงสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และค่านิยมในแต่ละท้องถิ่นของตนด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดทำหลักสูตรให้สนองความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและค่านิยมในแต่ละท้องถิ่นของตนนั้น ทำให้ผู้เรียนได้ทราบเรื่องราวในท้องถิ่นของตน ทำให้เกิดความรักและหวงแหนท้องถิ่นของตน รู้จักบำรุงรักษา รู้จักสงวน ทำนุบำรุงทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ ด้าน

2.4 แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้นได้เริ่มปรากฏชัดมาหลายปีแล้ว ส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการพัฒนาชีวิตในระดับท้องถิ่น ในปีพุทธศักราช 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงหลักสูตรขึ้น โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจังทุกรูปแบบ ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นขึ้นมาใช้เอง ซึ่งแนวทางในการจัดทำหลักสูตรนั้นได้มีผู้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

สมิทร คุณานุการ (2523) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า เอกสารหลักสูตรที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นได้แก่ ประมวลการสอน โครงการสอน (รวมทั้งคู่มือครูหรือคู่มือการสอน) และบันทึกการสอน ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็หมายถึง การพัฒนาประมวลการสอนนั่นเอง ซึ่งการพัฒนาประมวลการสอน หมายถึง การขยายและการปรับหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งการขยายและการปรับหลักสูตรระดับชาติในการสร้างประมวลการสอน มีความสำคัญมากเพราะจะช่วยให้หลักสูตรมีความกระจ่างขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ ช่วยให้หลักสูตรระดับชาติมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

บุญมี เหมยอด (2525) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรในระดับชาติมาสู่ท้องถิ่นคือ การทำหลักสูตรแกนกลางให้กระจ่างขึ้น โดยการนำตัวหลักสูตรและคู่มือหลักสูตรระดับชาติมาขยายเป็นประมวลการสอน โครงการสอน คู่มือครู และบันทึกการสอน หรือเป็นการนำลักษณะนามธรรมมาสู่รูปธรรม ด้วยวิธีปรับให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นนั่นเอง

สังัด อุทรานนท์ (2532) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่น มีวิธีดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะคือ

1) การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรที่ใช้ในประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่ร่างขึ้นในส่วนกลางและได้ใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ประชากรทั่วประเทศมีมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านการศึกษายู่ในระดับเดียวกัน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้กว้างขวางในระดับประเทศเช่นนี้จะมีเนื้อหาสาระซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอยู่มาก ดังนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เปิดโอกาสแก่ท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรในบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้ตามสภาพการณ์ ดังนั้นครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาจึงมี

ความเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นโดยตรง

2) การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมสร้างหลักสูตรกลาง นอกจากการปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่นแล้ว ครูโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอาจดำเนินการสร้างหลักสูตรย่อย ในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางได้อีกด้วย การจัดทำหลักสูตรในระดับท้องถิ่นนี้ ได้มีการดำเนินการกันอย่างกว้างขวางในเรื่องของหลักสูตรวิชาชีพในระดับมัธยมศึกษาโดยโรงเรียนมัธยมศึกษาจะเป็นผู้ร่างหลักสูตรวิชาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อนำมาสอนให้แก่เด็กนักเรียน เช่นในจังหวัดสระบุรีอาจจะมีการสร้างหลักสูตรการประดิษฐ์ของใช้ที่ทำจากหินอ่อน เป็นต้น เมื่อโรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรวิชาชีพในท้องถิ่นเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะนำเสนอต่อศูนย์พัฒนาหลักสูตรเพื่อทำการพิจารณา หากได้รับการอนุมัติก็สามารถจะใช้เป็นหลักสูตรที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาได้

พะยอม แก้วกำเนิด (2533) ได้กล่าวถึงแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรว่า ควรเปิดโอกาส และส่งเสริมให้ท้องถิ่นปรับปรุงและสร้างเนื้อหาสาระ และรายวิชาให้สอดคล้อง และเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น โดยการลดวิชาบังคับแกนลง ให้มีวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรีมากขึ้น ท้องถิ่นในที่นี้หมายถึง กรมต้นสังกัดของโรงเรียน เขตการศึกษาจังหวัด และโรงเรียน (รวมทั้งครู อาจารย์ในโรงเรียน) แทนที่กรมวิชาการจะทำแต่ผู้เดียว จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่นปรับปรุงหลักสูตร ท้องถิ่นอาจดำเนินการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรของกรมวิชาการหรือทำขึ้นใหม่ แต่ทั้งนี้ต้องให้มีความสอดคล้องและเกื้อกูลเหมาะสมกับท้องถิ่น การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และชีวิต

สมควร สุขดา (2534) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นกระบวนการของการนำหลักสูตรแม่บท ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม ไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนอันมีลักษณะเป็นรูปธรรมให้ได้ผลตามหลักการของหลักสูตรที่มุ่งสนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ

กรมวิชาการ (2536) ได้ให้แนวคิดเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพว่า ผู้เกี่ยวข้องควรศึกษาแนวทางของการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นหรือแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร ตามความต้องการของท้องถิ่นโดยเฉพาะ รวมทั้งการทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะวิชาในหลักสูตรแต่ละกลุ่มเสียก่อน หลังจากนั้นท้องถิ่นสามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรได้ 2 ลักษณะคือ

1) ปรับกิจกรรมการเรียนรู้การสอน หรือจัดกิจกรรมเสริมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพความเป็นไปของท้องถิ่นตามที่ระบุไว้ในหลักสูตรเท่านั้น โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ แต่จะไม่ไปเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาสาระ จากหัวข้อในคำอธิบายรายวิชาหรือเพิ่มจำนวนคาบเวลาเรียนจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตร หรือจัดทำรายวิชาขึ้นมาใหม่

2) ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนไปจากที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น เป็นการนำเอาหลักสูตรแม่บท มาดำเนินการไม่ว่าจะเป็นวิธีการปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่นหรือวิธีร่างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนนำมาปรับปรุงให้มีลักษณะเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียน ให้ได้ผลตามหลักสูตรที่เป็นความต้องการของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

2.5 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สมิตร คุณานุกร (2523) ได้เสนอแนะกระบวนการและวิธีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นดังนี้

1) การจัดตั้งคณะกรรมการควรจะเลือกบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน เป็นกรรมการและควรจะให้ครูร่วมเป็นกรรมการด้วย

2) การจัดตั้งอนุกรรมการ เพื่อแบ่งเบางานที่คณะกรรมการปฏิบัติอยู่ และอนุกรรมการควรจะเป็นเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาประจำจังหวัด

3) การศึกษาและวิจัยเพื่อหาข้อมูล คณะกรรมการและอนุกรรมการควรดำเนินงานหาข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับชาติ

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา

3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่ได้จัดทำขึ้นมาแล้ว

ในอดีต

3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละเขตการศึกษา

4) กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น คณะกรรมการควรตกลงกันเกี่ยวกับรายละเอียดในเรื่องรูปแบบของประมวลการสอนและเวลาในการดำเนินงาน

5) การประชุมเพื่อดำเนินงาน

บันลือ พฤษะวัน (2520) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรแม่บท (ระดับชาติ) สรุปได้ว่าหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่นควรมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่การนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น จนถึง การนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางโดยพิจารณาจุดประสงค์ หลักการ และเนื้อหา
- 2) ศึกษาแผนการสอนแกนกลาง
- 3) ศึกษาสื่อการเรียนแกนกลาง
- 4) จัดทำแผนการสอนท้องถิ่นโดยปรับปรุงแนวการสอนแกนกลาง โดยอาศัยข้อมูลท้องถิ่นเป็นหลัก ในขั้นนี้ควรสร้างบทเรียนและแผนการสอนของท้องถิ่นให้เหมาะสม
- 5) ปฏิบัติการสอน ครูผู้สอนทำการสอนตามแผนการสอนของท้องถิ่น

สังัด อุทรานนท์ (2532) ได้เสนอกระบวนการดำเนินงานในการสร้างหลักสูตรระดับท้องถิ่น ให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่น เป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน
- ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
- ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
- ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น
- ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือจัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่

- ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 8 ทำการปรับปรุงแก้ไข

ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ก็อาจจะอาศัยหลักการของการพัฒนาหลักสูตรโดยทั่ว ๆ ไปมาใช้ เพื่อความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะขออธิบายเพิ่มเติมดังนี้

ขั้นที่ 1 ในขั้นของการจัดตั้งคณะทำงาน ควรจะได้เลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ คณะทำงานควรจะมีอยู่ระหว่าง 5-7 คน และในคณะทำงานนี้ควรประกอบด้วย ผู้ที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอย่างน้อย 1 คน เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย

ขั้นที่ 2 เมื่อจัดตั้งคณะทำงานเรียบร้อยแล้วก็ดำเนินการศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับสภาพของสังคมและความต้องการของสังคม ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล อาจรวบรวมโดยการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุมและสัมภาษณ์ หรือวิธีการอื่นใดก็ได้ที่เห็นว่าจะได้ประโยชน์ ทำให้ทราบข้อมูลที่แท้จริงภายในสังคม หลังจากนั้นจึงทำการประมวลสภาพปัญหา และข้อเท็จจริงให้เป็นหมวดหมู่ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการเหล่านั้นไว้ด้วย

ขั้นที่ 3 ทำการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ที่จะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรกลางหรือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริมนั้น ควรจะบรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตรกลาง ที่เห็นว่ามีคุณสมบัติสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และถ้าหากว่ายังมีสิ่งไหนที่ยังไม่ครอบคลุมกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ก็ดำเนินการสร้างรายวิชาขึ้นมาเพิ่มเติมใหม่ สำหรับรายวิชาที่สร้างขึ้นมาเพิ่มเติมนี้ ควรจะระบุจุดมุ่งหมาย โครงสร้างของเนื้อหาสาระ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และมาตรการในการวัดและการประเมินผลให้ชัดเจนด้วย

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตรตามที่ได้ปรับขยายไว้แล้ว ในขั้นนี้ควรจะให้มีความสำคัญแก่การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรโดยใกล้ชิดด้วย

ขั้นที่ 6 ขั้นประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้น มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรนี้ จะเป็นข้อมูลสำคัญในการเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป

ขั้นที่ 7 เป็นขั้นของการตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร ที่ใช้มาแล้วว่าสมควรจะได้มีการปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหน จึงจะทำให้หลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาภายในสังคมส่วนรวม และสังคมท้องถิ่นให้มากที่สุด

พระนอม แก้วกำเนิด (2533) ได้เสนอกระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตามลำดับไว้ดังนี้

1) การศึกษา สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอของท้องถิ่นเพื่อการศึกษา

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

1.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น

1.3 ทรัพยากรมนุษย์

1.4 สภาพปัญหาความต้องการในท้องถิ่น

1.5 แผนพัฒนาท้องถิ่น

1.6 สภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

การศึกษา

1.7 สภาพปัญหาความต้องการและสภาพทั่วไปของนักเรียน ผู้ปกครอง และ

ประชาชน

2) การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอเพื่อการศึกษา นำผลมาเพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 ความสำคัญของรายวิชาหรือเนื้อหา นั้น ๆ

2.1.1 ปัญหาความต้องการ

2.1.2 แผนพัฒนาท้องถิ่น

2.1.3 แนวโน้มความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.2 ปัจจัยสนับสนุนเกื้อหนุน

2.2.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น

2.2.3 ทรัพยากรมนุษย์

2.2.4 สภาพการจัดการศึกษา โดยเฉพาะบุคลากรทางการศึกษา

3) การกำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน

3.1 วัตถุประสงค์

3.2 วิทยของนักเรียน

3.3 ความยากง่าย

3.4 ความมากน้อยของเนื้อหาสาระ



3.5 ความจำเป็น ความต้องการ ความถนัด ความสามารถของนักเรียน

3.6 ความต้องการของผู้ปกครอง ท้องถิ่นและชาตบ้านเมือง

4) การกำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน

4.1 ลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาเดียวกัน

4.2 ความสอดคล้อง ความสัมพันธ์กับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่ม

วิชาอื่น

4.3 ลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชา หรือเนื้อหาสาระในชั้นต้น

4.4 ลำดับและความต่อเนื่องและความเป็นมาพื้นฐาน สำหรับรายวิชาหรือเนื้อหา
สาระในชั้นสูงขึ้น

4.5 น้ำหนัก ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่ายและปริมาณ

5) การกำหนดความคิดรวบยอดหรือความคิดหลักหรือผลรวมที่นักเรียนจะได้รับ เมื่อ
เรียนรายวิชาเนื้อหาสาระนั้นแล้ว

6) การร่าง "รายวิชา..." หรือ "เรื่องและเนื้อหาสาระ"

6.1 แนวทางกระบวนการเรียนการสอน

6.2 เนื้อหาสาระ

6.3 วัตถุประสงค์เฉพาะของรายวิชา

6.4 รหัสประจำรายวิชาในกลุ่มวิชา

7) การวิเคราะห์ ทบทวน ร่าง "รายวิชา..." หรือ "เรื่องและเนื้อหาสาระ"
โดยเปรียบเทียบ ทบทวนหลักการข้อ 1 ถึง ข้อ 6

8) การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชานั้น

8.1 ครู อาจารย์ ผู้สอน

8.2 วิทยาการภายนอก

8.3 สถานประกอบการ

8.4 อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้

8.5 เวลา

8.6 สภาพแวดล้อม ข้ออุปสรรค ข้อจำกัด ปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม

9) การคำนึงและการจัดสร้างปัจจัยองค์ประกอบเกื้อหนุนกระบวนการสอนรายวิชานั้น

- 9.1 หนังสือเรียน สื่อ แนวการสอน
- 9.2 เทคนิคการสอน กระบวนการสอน
- 9.3 การแนะแนว
- 9.4 การวิจัย
- 9.5 การวัดผล
- 9.6 ข้อมูล ข้อเสนอแนะเสริม
- 9.7 การนิเทศ

10) การนำร่าง "รายวิชา..." หรือ "เรื่องและเนื้อหาสาระ" ไปทดสอบทดลอง หรือนำร่องเพื่อการปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสม

กรมวิชาการ (2534) ได้ให้แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังต่อไปนี้คือ

- 1) ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพ และความเป็นไปได้ของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหัวข้อ/เนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้
- 2) ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรที่กำหนดไว้
- 3) เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือตัดทอนเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร
- 4) จัดทำเนื้อหาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชา ทั้งนี้ เนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่ท้องถิ่นจะจัดทำขึ้นมาใหม่นี้ จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตรแล้ว
- 5) จัดทำหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึก ฯลฯ ขึ้นมาใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534) กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรจะเริ่มต้นกระบวนการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน คือ จากความต้องการและปัญหาของท้องถิ่น โดยให้

บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นควรที่จะมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรแม่บทระดับชาติด้วย

ศักดิ์นันท์ เหมมัน (2537) กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีการเตรียมการอย่างมีขั้นตอน เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรมีประสิทธิภาพ สิ่งสำคัญคือต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เช่น ครู ผู้ปกครอง นักการศึกษา รวมทั้งคนอื่น ๆ ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรนี้ด้วย

สุทธิรา อาจหาญ (2537) กระบวนการในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ควรเริ่มจากสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยบุคคลในท้องถิ่นหลายฝ่ายร่วมมือกันในการจัดทำหลักสูตร ซึ่งต้องนำหลักสูตรแม่บทมาดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น และตอบสนองต่อโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้เรียน รวมไปถึงผู้ปกครอง สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่าน จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น นักการศึกษารวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรนี้ ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน จะต้องมีการเตรียมการอย่างมีขั้นตอน เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรมีประสิทธิภาพ สิ่งที่สำคัญคือ ควรเริ่มจากสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยบุคคลในท้องถิ่นหลายฝ่ายร่วมมือกัน ซึ่งต้องนำหลักสูตรแม่บทมาดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น อาจจัดในรูปแบบของการสอน โครงการสอน คู่มือครู บันทึกการสอน หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดหรือสื่อต่าง ๆ

2.6 บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับผู้มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายด้วยกัน ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความคิดเห็นไว้ ดังเช่น (อรสา ปราชณรงค์, 2525) กล่าวถึงผู้มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1) ผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำหลักสูตรคือ ผู้ที่มีความรู้เฉพาะในด้านหลักสูตรและเป็นผู้ที่มีความสนใจในด้านวิชาการ การจัดวางหลักสูตรให้เหมาะสมตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

และให้ได้ผลดีที่สุด ผู้เชี่ยวชาญนี้อาจเป็นผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา เช่น ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพต่าง ๆ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ในวิชาชีพได้

2) นักการศึกษาเป็นผู้ที่มีความรู้ทฤษฎีการศึกษา จิตวิทยาการศึกษาและอยู่ในวงการของการศึกษา มีประสบการณ์ในด้านนี้มากพอสมควร เพื่อให้คำปรึกษาและคำแนะนำเกี่ยวกับการจัดสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมตามลักษณะพัฒนาการของเด็ก

3) ผู้แทนจากชุมชนเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อระบบการศึกษาเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะผู้ปกครองนักเรียน ผู้แทนจากชุมชนจะเป็นผู้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการจัดวางหลักสูตร กำหนดวัตถุประสงค์ให้ตอบสนองความต้องการของสังคมที่มีความต้องการให้ผู้จบหลักสูตรเป็นอย่างไร เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาทำงานให้ได้ผลตามความต้องการของนายจ้าง

4) ผู้แทนจากโรงเรียน ได้แก่ผู้บริหารการศึกษา เช่น ครูใหญ่เป็นผู้ที่ทราบถึงปัจจัยสำคัญ ๆ ในด้านการศึกษา เป็นผู้ร่วมจัดหลักสูตรในด้านการบริหารงานว่าหลักสูตรนั้น ๆ สามารถที่จะดำเนินไปด้วยดีหรือไม่ และต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น บุคลากร อุปกรณ์การสอน และงบประมาณมากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะผลักดันให้หลักสูตรนั้นใช้ได้ผลอย่างแท้จริง ผู้แทนจากโรงเรียน ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านวิชาการ มีความสามารถและมีความชำนาญในการสอนมาแล้ว

5) ผู้ควบคุมการดำเนินงาน เป็นผู้ควบคุมวิธีดำเนินงานโดยแจ้งให้โรงเรียนทราบความเคลื่อนไหวประสานงานกับสถาบันที่เกี่ยวข้อง จัดพิมพ์แบบเรียนและผลิตสื่อการเรียน

พิบูลศรี วาสนสมลิตี (2526) ได้กล่าวถึงบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสรุปได้ดังนี้

บุคลากรที่สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่สนใจในการจัดการศึกษาในท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียนในระดับต่าง ๆ นักการศึกษาและนักวิชาการแห่งศาสตร์ต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้จะร่วมวางแผนและดำเนินงานร่วมกับคณะครูผู้บริหารโรงเรียน ศิษยานิเทศ์ และกรรมการหลักสูตรในหน้าที่และบทบาทต่าง ๆ กัน กล่าวคือ

1) บทบาทของนักวิชาการ นักสังคมศาสตร์และนักวิชาการในศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรกเกี่ยวข้องกับการเลือกเนื้อหาสาระ เช่น ควรเลือกแนวคิดที่สำคัญอะไรบ้างจากรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละระดับ ประการที่สองได้แก่ การเสนอแนะหลักเกณฑ์ และวิธี

การศึกษาให้เข้าใจลักษณะที่แท้จริงของศาสตร์นั้น ๆ เช่น นักมานุษยวิทยาสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับเหตุผล และแนวคิดที่สำคัญของวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมที่นักเรียนควรเข้าใจ นักประวัติศาสตร์ก็สามารถเสนอแนะวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีจัดลำดับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ชาติอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่องกัน อาจเป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจต่อสภาพสังคมในปัจจุบันและอนาคตได้ เป็นต้น

2) บทบาทของผู้ปกครองและประชาชนที่สนใจในการศึกษา แต่เดิมมาการพัฒนาหลักสูตรจะทำกันอยู่เฉพาะในกลุ่มนักการศึกษาและครู ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไปไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมด้วยมากนัก แต่ถ้านักการศึกษามีความเชื่อเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของประชาชนและชุมชนแล้ว บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ผู้ปกครองอาจจะเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับความต้องการและความสนใจของชุมชน ลักษณะและอุปนิสัยของผู้เรียนในวัยต่าง ๆ ตลอดจนแนวคิดที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับพัฒนาอาชีพสำหรับเยาวชนซึ่งเป็นบุตรหลานของตน ให้คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรนำไปพิจารณาต่อไป

3) บทบาทของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับผลประโยชน์โดยตรงของหลักสูตร ดังนั้นควรจะมีบทบาทในการประเมินคุณภาพของหลักสูตรฉบับปัจจุบันที่กำลังใช้อยู่ว่า มีข้อดีหรือจุดบกพร่องอย่างไรบ้าง เช่น ผู้เรียนอาจจะบอกให้ครูทราบว่าเนื้อหาตอนใดยากเกินไป หรือน้อยเกินไป หรือในการเรียนเรื่องนั้น ๆ ควรจะจัดการเรียนอย่างไรจึงจะน่าสนใจ ตลอดจนบอกให้ครูและผู้บริหารโรงเรียนทราบว่ามีย่อไรบ้างที่เขาต้องการจะรู้นอกเหนือจากที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ผู้เรียนได้รับโอกาสในการวางแผนและการใช้หลักสูตรน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่พัฒนาการของผู้เรียนคือหัวใจของการพัฒนาหลักสูตรด้วย

4) บทบาทของนักการศึกษา หน้าที่โดยตรงของนักการศึกษาคือเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้วางโครงการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับบุคคลอื่น มีบทบาทในการให้ข้อมูลข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการ และแสวงหาความร่วมมือจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงด้วยดี นอกจากการพัฒนาหลักสูตรใหม่ขึ้นแล้ว นักการศึกษายังมีบทบาทต่อเนื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ติดตาม และประเมินผลหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น เพื่อปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา นักการศึกษาจึงควรติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ และจะต้องเป็นผู้สนใจศึกษาสถานการณ์ของบ้านเมืองอย่างใกล้ชิด เพื่อจะได้สามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศต่อไป

5) บทบาทของครู ในฐานะที่ครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้โดยการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของหลักสูตร ครูจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการสื่อสารสัมพันธ์กับผู้เรียนให้ทราบคุณค่าหลักสูตร โดยอธิบายให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในแนวเดียวกัน และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่เรียน ใคร่รู้ โดยการร่วมมือในกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นที่ครูจัดเตรียมให้จนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เนื่องจากครูเป็นผู้ประเมินการเรียนการสอนอันเป็นผลจากการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นครูจึงเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

รัตนะ บัวสนธ์ (2531) ได้กล่าวถึงบุคคลสำคัญสำหรับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยเฉพาะซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) ครูผู้เชี่ยวชาญในการสอน และ/หรือมีความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี อันได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน หรือครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน
- 2) ศึกษาพิเศษ ได้แก่ ศึกษาพิเศษที่ประจำอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ
- 3) วิทยากรท้องถิ่นหรือปัญญาชนชาวบ้าน ได้แก่ ผู้ที่มีความรู้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นอันสมองในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

- 4) ผู้บริหารการศึกษาในสถาบันการศึกษาของท้องถิ่น

นอกเหนือจากบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว นักวิชาการในศาสตร์สาขาอื่น ๆ ก็น่าจะมีส่วนส่งเสริมสนับสนุน ให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประสบความสำเร็จ โดยการให้คำปรึกษาแนะนำ เช่น การเลือกเนื้อหาสาระ การเสนอแนะหลักเกณฑ์ และวิธีการศึกษาให้เข้าใจลักษณะที่แท้จริงของศาสตร์นั้น ๆ เป็นต้น

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้ให้ความเห็นว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ควรแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ

- 1) กลุ่มของคณะพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา ครู นักพัฒนาหลักสูตรและนักวัดผลการศึกษา
- 2) กลุ่มของผู้ให้คำแนะนำและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์
- 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความต้องการของสังคม ได้แก่ ผู้เขียนหนังสือ บุคคล

ที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐ และเอกชน ผู้แทนราษฎร ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครองและนักเรียน

4) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียน และนักแนะแนวการศึกษา

สมควร สุขดา (2534) ได้กล่าวสรุปรวมเกี่ยวกับบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรว่าการพัฒนาหลักสูตรใด ๆ ก็ตาม คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรควรประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย และมีลักษณะเป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ทั้งในแง่ของความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติและความลึกทางวิชาการ อย่างมีสัดส่วนสมดุลกัน ตลอดจนมีความต่อเนื่องกันระหว่างระดับการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา อันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเป็นเอกภาพแห่งตนได้อย่างสมบูรณ์

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534) กล่าวว่า ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบไปด้วยครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน และบุคคลากรอื่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษา

สุทธิรา อาจหาญ (2537) สรุปได้ว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ควรเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ทางการศึกษา ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนตัวแทนของท้องถิ่นต่าง ๆ มีการวางแผนร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับนโยบายหลักของการพัฒนาประเทศต่อไป

จากความเห็นของนักการศึกษาหลาย ๆ ท่านอาจกล่าวสรุปได้ว่าผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ควรประกอบไปด้วยบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายในท้องถิ่น ตั้งแต่เด็กนักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ทางการศึกษาในท้องถิ่นนั้น ตลอดจนครูอาจารย์ และผู้บริหารโรงเรียน ได้มีโอกาสร่วมมือกันในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตน ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ

2.7 ประมวลการสอน

คำว่า "ประมวลการสอน" ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

น้อมฤดี จงพยัพ (2515) ประมวลการสอนคือสิ่งที่ขยายหลักสูตรให้ละเอียดเหมาะสม กับความต้องการและสภาพท้องถิ่น

สุภากร ราชกรกิจ (ม.ป.ป.) ประมวลการสอน คือ แนวทางการสอนหรือคู่มือที่ใช้ใน การสอน ประมวลการสอนที่ดี ย่อมทำขึ้นตามแนวทางของหลักสูตร และเสนอกิจกรรมที่ใช้สอน อย่างรอบคอบ รวมทั้งมีกิจกรรมมากพอที่ครูจะเลือกใช้ตามความสะดวกและเหมาะสม

อบรม สนิทบาล และกุลชลี องค์ศิริพร (2524) ประมวลการสอน หมายถึง แนว การสอนหรือคู่มือครูที่ใช้สอนซึ่งได้พัฒนามาจากหลักสูตรโดยการปรับขยายในแต่ละท้องถิ่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้กล่าวไว้ว่า ประมวลการสอนคือประสบการณ์และกิจกรรมที่ จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งประมวลการสอนดังกล่าวอาจ จะอยู่ในรูปแบบของคู่มือ หรือแนวทางการศึกษาจากหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียน การสอนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สันต์ ธรรมบำรุง (2525) ได้ให้ความหมายของประมวลการสอนว่าเป็นการขยายเนื้อหา วิชาของหลักสูตรให้มีรายละเอียด และมีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ครูเลือกกิจกรรม วิธีสอน ให้ เหมาะสมกับเวลาและท้องถิ่น

สมควร สุขดา (2534) ประมวลการสอน คือ แนวทางการสอนหรือคู่มือครูที่ใช้ใน การสอน โดยทำขึ้นตามแนวทางของหลักสูตรและเสนอกิจกรรมที่ใช้สอนอย่างรอบคอบ รวมทั้งมี กิจกรรมมากพอที่ครูจะเลือกใช้ตามความสะดวกและเหมาะสม

เกียรติคุณ สิทธิชัย (2535) ได้ให้ความหมายของประมวลการสอนไว้ว่า หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอน ในการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

กิตติคุณ รุ่งเรือง (2537) ประมวลการสอน หมายถึง แนวการสอนซึ่งพัฒนามาจากหลักสูตร แม่บท โดยการปรับ ขยาย เนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับ ท้องถิ่น

ดังนั้น กล่าวโดยสรุป ประมวลการสอนหมายถึงสิ่งที่ขยายหลักสูตรให้ละเอียด เป็นแนวทางเปิดโอกาสให้ครูเลือกกิจกรรมวิธีสอนให้เหมาะสมกับเวลา และท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร

2.7.1 บุคคลที่ดำเนินการจัดทำประมวลการสอนและแนวทางในการทำประมวลการสอน

สมิทร คุณากร (2523) ได้กล่าวว่า คณะกรรมการจัดทำประมวลการสอน ควรประกอบไปด้วยบุคคลดังต่อไปนี้คือ

- 1) วิทยากรพิเศษที่มีความรู้ทางด้านการพัฒนาหลักสูตร
- 2) ศึกษาพิเศษเขตและจังหวัด
- 3) ครูใหญ่
- 4) ครูหัวหน้าหมวด
- 5) อาจารย์จากวิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัยใกล้เคียง
- 6) กรรมการ 1-2 ท่าน ที่มีส่วนสร้างหลักสูตรระดับปกติ

สันต์ ธรรมบำรุง (2525) ได้กล่าวว่าบุคคลที่ดำเนินการจัดทำประมวลการสอน ควรประกอบด้วย

- 1) ครูผู้สอน
- 2) ผู้ทรงคุณวุฒิในทางการศึกษา
- 3) ครูใหญ่
- 4) เจ้าหน้าที่ของเขตการศึกษาหรือกรม
- 5) ศึกษาพิเศษ
- 6) ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และหัวหน้าสถานศึกษา

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย และสมควร สุขดา (2534) บุคคลที่ดำเนินการจัดทำประมวลการสอนรายวิชาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) ผู้ปกครองนักเรียน
- 2) ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นที่ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัด และ

ศึกษาธิการอำเภอ

3) ครู อาจารย์ผู้สอนในหมวดสังคมศึกษา

ศักดิ์นันท์ เหมมัน (2537) บุคคลที่ดำเนินการจัดทำประมวลการสอนรายวิชาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) ครู อาจารย์ ในหมวดสังคมศึกษา
- 2) นักการศึกษาในท้องถิ่น
- 3) ตัวแทนประชาชน
- 4) ผู้บริหารโรงเรียน

สุทธิรา อาจหาญ (2537) บุคคลที่ดำเนินการจัดทำประมวลการสอนรายวิชาท้องถิ่น ประกอบด้วย

- 1) ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น
- 2) วิทยากรในท้องถิ่น
- 3) ผู้ทำการสอนวิชาสังคมศึกษา

ผู้ที่ทำประมวลการสอนควรประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ไม่ควรใช้กลุ่มผู้ทำงานจากคณะใดคณะหนึ่งแล้วส่งไปให้ครูเป็นผู้ใช้ที่โรงเรียนซึ่งเป็นการไม่ถูกต้อง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2525) ได้ให้แนวทางในการจัดทำประมวลการสอนไว้ 10 ประการ ดังนี้

1) ศึกษาวิเคราะห์ทุกระดับ บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่พิเศษการศึกษาโดยเฉพาะ คือ ด้านการเรียนการสอน ฉะนั้นจึงเป็นผู้รอบรู้ถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และสามารถเป็นผู้นำกลุ่มในการทำประมวลการสอนได้

2) ผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษา ศึกษาธิการ ครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียน

3) ครูอาจารย์ที่สอนวิชาต่าง ๆ เป็นผู้มีความสำคัญที่สุด เพราะนอกจากจะเป็นผู้ร่วมทำแล้ว จะเป็นผู้ใช้ประมวลการสอนนี้ด้วย สิ่งสำคัญควรจะต้องเลือกครูอาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนมาแล้วเป็นอย่างดี

4) ครูอาจารย์ที่สอนวิธีสอนวิชาเฉพาะในสถาบันการฝึกหัดครู เช่น วิธีสอนภาษาไทย วิธีสอนวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพราะเป็นผู้ที่ได้ศึกษาค้นคว้า จากทฤษฎีหลักการ ตลอดจนการปฏิบัติการสอนนิสิตฝึกหัดครูอยู่เป็นประจำ และสามารถนำเอาประมวลการสอนนี้ไปใช้ในกระบวนการวิชาเกี่ยวกับวิธีสอนนิสิตได้อีกด้วย

5) การทำประมวลการสอนชั้นใด ควรคัดเลือกครูที่สอนวิชาในชั้นนั้นจริง ๆ มา
ร่วมทำ ทางโรงเรียนอย่าได้ส่งผู้ช่วยครูใหญ่ ครูธุรการ หรือครูคนไหนคนใดที่ว่างอยู่ในขณะนั้น
มาร่วมทำประมวลการสอนเพราะจะทำให้การทำประมวลการสอนนั้น ไม่ได้ผลและด้อยซึ่งคุณภาพ

6) คณะผู้ทำประมวลการสอน ควรจะทำการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรให้แตกฉาน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ผู้ทำประมวลการสอนจะต้องเริ่มที่จุดนี้เป็นอันดับแรก
จะต้องศึกษาร่วมกันตีความหมายให้เข้าใจ ทั้งนี้เพื่อที่จะได้นำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายเชิง
พฤติกรรมต่อไป

7) อ่านเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้ออก และตีความให้ตรงกัน เพราะจุดนี้เป็น
จุดสำคัญที่สุด การทำประมวลการสอนต้องยึดหลักสูตรเป็นหลัก

8) ในการทำประมวลการสอน จะต้องอาศัยสิ่งอื่นประกอบการศึกษาค้นคว้านอกจาก
ตัวหลักสูตรเช่น

8.1 หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง

8.2 บันทึกประสบการณ์ที่เคยผ่านการสอนมา อาจจะเป็นบันทึกการสอน

กำหนดการสอน

8.3 ผลการศึกษาวิจัย การสัมมนา การประชุมปฏิบัติการ ที่เกี่ยวข้องเพื่อ
เป็นข้อมูลในการทำประมวลการสอน

8.4 หนังสือคู่มือครู ข้อเสนอแนะการสอน คู่มือการใช้หลักสูตร

9) ศึกษาถึงลักษณะวิชา และธรรมชาติของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณา
กำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนที่จะเสนอแนะไว้ในประมวลการสอน เพราะการเสนอแนะกิจกรรม
การเรียนนั้น จะใช้แต่เพียงประสบการณ์อย่างเดียวคงจะไม่เป็นการเพียงพอ จะต้องศึกษาถึง
ลักษณะวิชา และความคิดรวบยอดของแต่ละวิชา ตลอดจนความต้องการ ความสนใจ และความ
สามารถของผู้เรียน มาเป็นส่วนประกอบในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ

10) การรวบรวม จัดทำรายชื่อเกี่ยวกับสื่อการเรียน การประเมินผล การสร้าง
เครื่องมือประเมินผล หนังสือให้อ่านเสริมสำหรับครูและนักเรียน สิ่งเหล่านี้อาจทำไปพร้อมกันกับ
การเสนอแนะกิจกรรมการเรียนการสอน แต่เพื่อความเด่นชัด และง่ายต่อการจัดหา ควรรวบรวม
ไว้เป็นส่วนหนึ่งเพื่อสะดวกกับผู้ที่ใช้ประมวลการสอนนี้ และควรจะเสนอแนะไว้ให้มากพอสมควร
เพื่อสะดวกกับครูผู้ใช้สามารถเลือกได้ตามความเหมาะสม สำหรับโรงเรียนในแต่ละชุมชน

การนำประมวลการสอนที่ยกร่างเสร็จแล้ว คำนวณไปทดลองใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อตรวจปรับหาข้อบกพร่อง ในการแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อจบภาคการศึกษาหรือหมดปีการศึกษาควร จะได้มีการประชุมสัมมนา เพื่อปรับปรุงประมวลการสอนให้มีความถูกต้องไป และเป็นการปรับเนื้อหา สารข้อมูลต่าง ๆ ให้ทันกับสังคมและเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย และสมควร สุขดา (2534) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการ สร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปราจีนบุรี และสระบุรี โดยมีขั้นตอนในการสร้างประมวลการสอน ดังนี้

- 1) ศึกษาหนังสือ วารสาร เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง ประมวลการสอน และการพัฒนาหลักสูตรขั้นใช้ในท้องถิ่น
- 2) ศึกษาจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาของรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ฉบับที่ใช้ใน โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- 3) นำคำอธิบายรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถาม ปลายเปิด เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนกำหนดเนื้อหาวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ที่เป็นลักษณะ เฉพาะของท้องถิ่น จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี
- 4) ข้อมูลที่ได้จากข้อ 3) มารวบรวม เรียบเรียง โดยตัดความซ้ำซ้อนของ ข้อคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันออกไป
- 5) นำผลที่ได้จากการศึกษา ในข้อ 1) ข้อ 2) และข้อ 4) มาเป็นแนวทางใน การสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น จังหวัดปราจีนบุรี และ จังหวัดสระบุรี กำหนดเนื้อหาวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี
- 6) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในข้อ 5) เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบ แก้ไข ให้เกิดความถูกต้อง
- 7) นำแบบสอบถามจากข้อ 6) ที่คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจแก้ไข ถูกต้องแล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น จังหวัดปราจีนบุรี และ จังหวัดสระบุรี

8) นำข้อมูลที่ได้จาก ข้อ 4) และข้อ 7) มาสร้างเป็นประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ห้องถิ่นของเรา 1 แล้วนำประมวลการสอนที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ แก้ไข ให้เกิดความถูกต้อง

9) นำประมวลการสอนที่แก้ไขถูกต้องแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในห้องถิ่นตรวจสอบ แก้ไข เพิ่มเติม และแสดงความคิดเห็น

10) นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากข้อ 9) มาปรับปรุงประมวลการสอน แล้วนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ แก้ไขให้เกิดความถูกต้อง

11) นำประมวลการสอนที่แก้ไขถูกต้องแล้ว ไปให้ครู อาจารย์ผู้สอนในหมวด สังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระบุรี ตรวจสอบ แก้ไข เพิ่มเติม และแสดงความคิดเห็น

12) นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากข้อ 11) มาปรับปรุงประมวลการสอน แล้วนำเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบ แก้ไขให้เกิดความถูกต้อง

13) ปรับปรุงแก้ไขประมวลการสอนตามข้อ 12) แล้วนำประมวลการสอนที่สมบูรณ์นำเสนอเป็นผลงานวิจัย

เกียรติคุณ สิทธิชัย (2535) ได้ให้ความเห็นว่า ในการพัฒนาประมวลการสอนต้องอาศัยนักการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยตรง เช่น ครู อาจารย์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ของเขตการศึกษาหรือกรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศึกษานิเทศก์ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีความรอบรู้สภาพปัญหาต่าง ๆ และสามารถเป็นผู้นำกลุ่มในการทำประมวลการสอน

จากแนวทางในการทำประมวลการสอนและบุคคลที่ดำเนินการจัดทำประมวลการสอน สรุปได้ว่า การจัดทำประมวลการสอน ควรประกอบไปด้วยบุคคลต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ

- 1) ผู้เรียน
- 2) ผู้ปกครองนักเรียน
- 3) ครูผู้สอน
- 4) ศึกษานิเทศก์ทุกระดับ
- 5) ผู้บริหารการศึกษา

6) ผู้ทรงคุณวุฒิในทางการศึกษา เช่น วิทยากรพิเศษที่มีความรู้ทางด้านการพัฒนาหลักสูตรหรืออาจารย์จากวิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัยใกล้เคียง

2.7.2 ส่วนประกอบของประมวลการสอน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525) ได้วิเคราะห์ส่วนประกอบของประมวลการสอนว่าควรจะประกอบด้วย 10 ประการ คือ

- 1) จุดมุ่งหมายเฉพาะของวิชา
- 2) หัวข้อเรื่อง
- 3) เนื้อหาสาระ
- 4) ลำดับของเนื้อหาสาระ
- 5) แนวคิดสำคัญของเนื้อหาสาระและกิจกรรมเสนอแนะในการเรียนการสอน
- 6) ความเกี่ยวเนื่อง
- 7) ความสมดุล
- 8) สื่อการเรียน
- 9) การประเมินผล
- 10) การปรับปรุงประมวลการสอน และรายชื่อหนังสือสำหรับครูและผู้เรียน

สันต์ ธรรมบำรุง (2525) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของประมวลการสอน ว่าควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

1) วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายเฉพาะ คือ สิ่งที่ครูมุ่งหวังว่าต้องการให้นักเรียนได้อะไรขึ้นมาจากบทเรียนนั้น ๆ วัตถุประสงค์ของบทเรียนทำได้โดยการวิเคราะห์ความต้องการของหลักสูตรว่ามุ่งประโยชน์ทางใด จะทำอย่างไร จะเกิดประโยชน์กับเด็กได้เท่าไร เนื่องจากความมุ่งหมายของหลักสูตรกล่าวเป็นหลักกว้าง ๆ และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ เพื่อให้ครูเข้าใจวิธีการที่ครูจะนำไปสอนให้ได้ผลดีตามเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

2) หัวข้อเรื่อง ควรระบุหัวข้อใหญ่ ๆ ไว้เพื่อให้ผู้ใช้สำรวจได้ว่าวิชานั้น ๆ มีโครงร่างอะไร และกินความไปถึงเรื่องอะไรบ้าง จากนั้นควรระบุรายการของเรื่อง เพื่อให้ครูทราบขอบข่ายที่จะต้องสอน

3) กิจกรรมเสนอแนะการเรียนการสอน เป็นส่วนสำคัญของประมวลการสอน ลักษณะของกิจกรรมควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด และพยายามให้เรียนด้วยการกระทำ ด้วยของจริงด้วยวิธีการดังกล่าว กิจกรรมการเรียนต้องจัดให้เหมาะสมกับชั้นของการสอน ซึ่งแบ่งลักษณะใหญ่ ๆ เป็น 4 ชั้นคือ

3.1 กิจกรรมนำสู่บทเรียน ใช้กระตุ้นความสนใจให้เด็กเกิดความกระหายใคร่รู้ และถามปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับบทเรียน ช่วยให้ผู้ช้ครูจูงนักเรียนไปสู่การเรียนรู้ขั้นต่อไป

3.2 กิจกรรมชั้นสอนเป็นการจัดประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามขอบข่ายของเนื้อเรื่อง โดยมุ่งให้เกิดผลดีตามที่ตั้งความมุ่งหมายไว้ในข้อที่ 1

3.3 กิจกรรมสรุปและสำรวจความสนใจ ครูจำเป็นต้องสรุปและสำรวจความเข้าใจเมื่อจบกิจกรรมชั้นสอนแล้วทุกครั้ง จึงควรถือว่าเป็นการสอนที่สมบูรณ์

3.4 กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ ควรมีลักษณะมุ่งเน้นการนำการเรียนรู้ไปใช้จริง มุ่งฝึกทักษะ และพฤติกรรมที่มุ่งหวังไว้

4) อุปกรณ์การสอน ควรแจ้งรายการอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนบทเรียนนั้น ๆ อุปกรณ์แบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

4.1 จำพวกเครื่องมือ เครื่องใช้สำเร็จรูป เช่น เครื่องมือทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องฉายภาพนิ่ง เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

4.2 จำพวกวัสดุสิ่งของ เช่น บัตรคำ ภาพ แถบประโยค ของจำลอง เช่น แผนที่ ลูกโลก

4.3 จำพวกหนังสือและเอกสาร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างย้งที่จะใช้ฝึกเด็ก ฝึกวิธีการศึกษาหาความรู้ รู้จักสรุปใจความ ตีความเรื่องที่อ่าน รวมทั้งบันทึกความเข้าใจ และการทำรายงาน ตลอดจนฝึกการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

5) การวัดผลและการประเมินผล การวัดความก้าวหน้า ความงอกงามในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ต้องกระทำหลาย ๆ วิธี และใช้เครื่องมือหลาย ๆ อย่าง กล่าวคือ

5.1 ใช้แบบทดสอบ ได้แก่ ข้อสอบมาตรฐาน หรือแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น เพื่อความรู้ ความเข้าใจ และการรู้จักนำไปใช้แก้ปัญหา

5.2 ครูพิจารณาจากผลงานที่ครูให้เด็กทำ เช่น ให้ทำสมุดภาพ ค้นคว้า ทำรายงาน สรุปการทดลอง แต่งบทละคร เป็นต้น

5.3 ครูสังเกตรูปพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นในการอภิปราย วิธีการที่เด็กนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหา ความมีเหตุผล ทศนคติ และความชื่นชมของเด็กว่าเดิมเป็นอย่างไร มีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องนั้นหรือไม่ หลังการเรียนการสอน

6) รายชื่อหนังสือประกอบการสอน นับเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของประมวลการสอน รายชื่อหนังสือ แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่จะสอนหลาย ๆ เล่ม ในรูปแบบของบรรณานุกรม จะใช้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและครูที่จัดหาหนังสือนั้น ๆ ไว้ใช้ในรายการหนังสือ ควรจะแยกประเภทหนังสือสำหรับครู และสำหรับนักเรียนไว้ด้วย

7) หมายเหตุ ผู้สอนควรบันทึกข้อสังเกต ปัญหาและอุปสรรคที่พบ พร้อมทั้งข้อแก้ไขและข้อเสนอแนะ สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงประมวลการสอนต่อไป

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย และสมควร สุขดา (2534) ส่วนประกอบของประมวลการสอนประกอบด้วย

- 1) ความคิดรวบยอด
- 2) จุดประสงค์ปลายทาง
- 3) จุดประสงค์นำทาง
- 4) เนื้อหา
- 5) กิจกรรมการเรียนการสอน
- 6) สื่อและอุปกรณ์การสอน
- 7) การวัดผลและการประเมินผล

สรุปได้ว่า ประมวลการสอนโดยทั่วไปมีส่วนประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกับหลักสูตรระดับอื่น ๆ คือ ต้องมีจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล เพียงแต่ได้วิเคราะห์หรือปรับขยายองค์ประกอบ ให้มีรายละเอียดเพียงพอที่จะเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนในการนำหลักสูตรออกสู่การปฏิบัติ

2.8 เรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดเลยโดยสังเขป

2.8.1 ความเป็นมาของจังหวัดเลย

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดชายแดน และอยู่เหนือสุดจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นชุมชนเก่าแก่มาก่อน พ.ศ. 2220 มีความสำคัญทั้งในด้านการเมืองและเศรษฐกิจเป็นอันมาก มีความสวยงามตามธรรมชาติยิ่งกว่าจังหวัดใด ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อุดมด้วยทรัพยากรอันล้ำค่า ซึ่งได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุที่มีราคาทั้งหลาย เช่น เหล็ก ทองแดง แมงกานีส ทองคำ แร่ยิปซัม แร่แบไรท์ ตะกั่ว และสังกะสี เพราะตัวเมืองตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเลย จึงได้ชื่อว่า "จังหวัดเลย" ทั้งนี้ตามหลักฐานเมื่อปี พ.ศ. 2396 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้โปรดสั่งให้พระยาทำนุบำรุงรักษาไพร่สมและเขตแขวงของประเทศไทย ซึ่งอยู่ติดชายแดนริมฝั่งโขง ตรงกันข้ามกับแขวงไชยบุรี ก็ได้พบหมู่บ้านแอ่ (หมายถึงหมู่บ้านที่มีสินค้าของค่าน้อยในราวคันทัน) ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำหมาน และมีอาณาเขตแผ่ไปถึงแม่น้ำเลยในทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จึงนำความขึ้นกราบทูลขอพระราชทานจัดตั้งเมืองขึ้นอีกเมืองหนึ่ง โดยให้มีสำนักงานตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเลย และได้ชื่อว่า "เมืองเลย" จนตราเป็นตราทุกวันนี้

2.8.2 ลักษณะภูมิศาสตร์

1) ที่ตั้ง

จังหวัดเลย ตั้งอยู่เหนือสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 520 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองเป็นแนวพรมแดน

- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอกวนมอญ จังหวัดขอนแก่น กิ่งอำเภอน้ำหนาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสว่าง จังหวัดหนองคาย อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี อำเภอนากลาง อำเภอสว่างเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู และอำเภอสว่าง จังหวัดขอนแก่น

- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2) ขนาด-ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดเลย มีเนื้อที่ประมาณ 11,424 ตารางกิโลเมตร สภาพโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูง มีภูเขาโดยรอบ โดยมีตัวเมืองอยู่ตรงกลาง ลักษณะคล้ายกันกระทะ สามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศออกเป็น 3 เขต คือ เขตภูเขาสูง เขตที่ราบเชิงเขา และ เขตที่ราบลุ่ม

3) ลักษณะภูมิอากาศ

เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเลย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ทำให้อุณหภูมิเปลี่ยนแปลงง่าย คือ ฤดูร้อนจะร้อนมาก (เดือนเมษายน 2518 อุณหภูมิสูงสุดถึง 40.8 องศาเซลเซียส) ส่วนในฤดูหนาวกลับหนาวจัด บางปีถึงกับน้ำค้างเป็นเกล็ดน้ำแข็ง (เดือนธันวาคม 2518 อุณหภูมิต่ำสุดถึง -1.3 องศาเซลเซียส) จึงกล่าวได้ว่า จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่หนาวเย็นที่สุดในประเทศไทย

2.8.3 การปกครอง

จังหวัดเลยแบ่งการปกครองออกเป็น 12 อำเภอ 88 ตำบล 772 หมู่บ้าน นอกจากนี้มีเทศบาล 1 แห่ง และสุขาภิบาล 12 แห่ง อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองเลย ท่าลี่ ด่านซ้าย วังสะพุง เชียงคาน ภูกระดึง ปากชม ภูเรือ นาแห้ว นาด้วง ภูหลวง และผาขาว เทศบาลมี 1 แห่งคือ เทศบาลเมืองเลย สุขาภิบาล 12 แห่ง คือ สุขาภิบาลท่าลี่ ด่านซ้าย วังสะพุง เชียงคาน ภูกระดึง ปากชม ภูเรือ นาแห้ว นาด้วง ภูหลวง ผาขาว และหนองหิน

2.8.4 การคมนาคม

ปัจจุบันการคมนาคมของจังหวัดเลยนับว่าสะดวกมาก ทางไปมาระหว่างที่ตั้งจังหวัดเลยกับอำเภอต่าง ๆ มีถนนราดยางถึงทุกอำเภอ ส่วนทางถนนระหว่าง ตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ มีถนนลูกรัง ส่วนมากสะดวกดี เว้นแต่ท้องที่อำเภอด่านซ้าย ภูเรือ นาแห้ว และท่าลี่ เท่านั้นที่ถนนหนทางยังไม่ค่อยสะดวกมากนัก การไปมาระหว่างจังหวัดเลยกับกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงก็สะดวกดี เพราะมีถนนราดยางทุกสาย โดยมีรถประจำทางวิ่งไปมาเสมอ ส่วนทางอากาศมีสนามบิน 1 แห่ง ซึ่งบินระหว่าง กรุงเทพฯ กับจังหวัดเลย โดยผ่านจังหวัดพิษณุโลก สลับท่าละ 3 เที่ยวบิน การสื่อสารนอกจากจดหมายและโทรเลขแล้ว ยังมีโทรศัพท์ติดต่อระหว่างที่ตั้งจังหวัดเลย

กับอำเภอต่าง ๆ และต่างจังหวัดได้ด้วย

2.8.5 อาชีพของพลเมือง

เนื่องจากดินของจังหวัดเลยมีความอุดมสมบูรณ์ และการปลูกพืชต่าง ๆ มักได้ผลดี ดังกล่าวข้างต้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีอาชีพทางเกษตรกรรม อาชีพของพลเมืองอาจแบ่งออกได้ดังนี้คือ

- 1) การเกษตรกรรม พลเมืองประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่การทำไร่ ทำนา รายได้ส่วนใหญ่ของชาวเมืองเลยจะได้จากพืชไร่มากที่สุด ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็มีอยู่บ้างเล็กน้อย
- 2) การพาณิชย์กรรมและบริการ การพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นการตั้งร้านค้าปลีกและร้านค้าส่ง การบริการ เช่น โรงแรม ร้านอาหารต่าง ๆ ปัจจุบันทางจังหวัดกำลังส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวกว้างขวางยิ่งขึ้น ในด้านการบริการจึงมีการจัดสถานที่พักผ่อนต่าง ๆ ไว้บริการด้วย
- 3) การอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก เช่น โรงสี โรงทอผ้า โรงเลื่อย ฯลฯ

2.8.6 สถานที่ท่องเที่ยว

สถานที่น่าเที่ยวชม ซึ่งมีชื่อเสียง เช่น พระธาตุศรีสองรัก ภูกระดึง ภูหลวง ภูเรือ แก่งคุดคู้ ฯลฯ

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.9.1 งานวิจัยในประเทศ

สมควร สุขดา (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการวิจัยเรื่องนี้คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลหลายฝ่ายที่ประกอบด้วยผู้ปกครองนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น และครูอาจารย์ผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสระบุรี ที่มีต่อการสร้างประมวลการสอน และเพื่อสร้างประมวล

การสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยสรุปเป็นความคิดเห็นของบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี ที่ต้องการให้จัดเนื้อหาสำหรับนักเรียนได้เรียนในรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 มีเนื้อหารายวิชาที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ ตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดสระบุรี ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ การขนส่ง อาชีพสำคัญ ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสระบุรี ประเพณีท้องถิ่น และบุคคลสำคัญของจังหวัดสระบุรี สำหรับประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสระบุรี มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ปลายทาง จุดประสงค์นำทาง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล องค์ประกอบประมวลการสอนดังกล่าวมานี้ มีลักษณะอยู่ในขอบข่ายและธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษาทั้งสิ้น

อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการวิจัยเรื่องนี้ คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นจังหวัดปราจีนบุรี และครูอาจารย์ผู้สอนในหมวดวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีต่อการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปราจีนบุรี และเพื่อสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยมีดังนี้

1) ด้านการกำหนดเนื้อหาวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 นั้น ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นจังหวัดปราจีนบุรี มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันนัก โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะของจังหวัดปราจีนบุรี

2) ด้านการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น จังหวัดปราจีนบุรี กับครูอาจารย์ผู้สอนในหมวดสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี มีความเห็นที่สอดคล้องกัน ความคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นด้วยและมีการเพิ่มเติมในรายละเอียดของส่วนต่าง ๆ ตามลำดับได้แก่ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเพิ่มเติมมากที่สุด สำหรับจุดประสงค์

ปลายทางไม่มีการเพิ่มเติมเลย

กิตติคุณ รุ่งเรือง (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างประมวลการสอนวัฒนธรรมพื้นบ้าน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างประมวลการสอนวัฒนธรรมพื้นบ้าน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประมวลการสอนวัฒนธรรมพื้นบ้าน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี เห็นด้วยและมีการแก้ไขเพิ่มเติมมากที่สุดในด้านเนื้อหาและจุดประสงค์ปลายทาง ส่วนการวัดผลและประเมินผล และเอกสารประกอบการสอนไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยประมวลการสอนนี้ช่วยให้เด็กเรียนมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านของจังหวัดกาญจนบุรีมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่นในระดับที่เหมาะสมที่สุด

ต่อศักดิ์ ศรีธวัชรัตน์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นและครูอาจารย์ผู้สอนในหมวดวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีต่อการกำหนดเนื้อหาและการจัดประมวลการสอน รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1) การกำหนดเนื้อหา รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 นั้น ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น จังหวัดอุบลราชธานี มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นเนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะของจังหวัดอุบลราชธานี

2) การสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นกับครูอาจารย์ผู้สอนในหมวดวิชาสังคมศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในรายละเอียดส่วนต่าง ๆ ตามลำดับ ได้แก่ จุดประสงค์นำทาง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการสอน

ศักดิ์นันท์ เหมมัน (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสงขลา โดยมีจุดประสงค์เพื่อ

1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของตัวแทนประชาชน นักการศึกษาในท้องถิ่น และครูอาจารย์ในหมวดสังคมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการสร้างประมวลการสอน 2) เพื่อสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของตัวแทนประชาชนกับนักการศึกษาในท้องถิ่น จังหวัดสงขลา ในด้านการกำหนดเนื้อหา รายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นให้จัดเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้และความคิดเห็นของนักการศึกษาในท้องถิ่น กับครู อาจารย์ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรายละเอียดของส่วนต่าง ๆ ในประมวลการสอน ได้แก่ ความคิดรวบยอดและสรุปหลักการ จุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดผลประเมินผล โดยมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขเล็กน้อยบางส่วน

สุทธิรา อาจหาญ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสิงห์บุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 2) สร้างประมวลการสอนรายวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) วิทยากรในท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น เสนอเนื้อหาสาระสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบของประมวลการสอน เป็นเรื่องราวเฉพาะที่เกี่ยวกับจังหวัดสิงห์บุรีและ 2) ในส่วนของการสร้างประมวลการสอน ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นและครู-อาจารย์สังคมศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบของประมวลสอน นอกจากนี้ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในด้าน จุดประสงค์ปลายทาง จุดประสงค์นำทาง กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการสอน

จากงานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น สรุปได้ว่าการจัดเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นหรือการสร้างประมวลการสอนรายวิชาในท้องถิ่น ล้วนแต่ต้องใช้ความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายในท้องถิ่น เพื่อให้ได้เนื้อหาหลักสูตรที่ตรงกับสภาพความต้องการและสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นให้มากที่สุด

2.9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Mooradian, E.D. (อ้างถึงใน สมควร สุขดา, 2534) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดหลักสูตรของท้องถิ่นในเขตที่ขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อคัดเลือกบุคลากรในการจัดหลักสูตรท้องถิ่น และสรรหาทรัพยากรเพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่ดี โดยการใช้แบบสอบถามปลายเปิดให้กับกลุ่มประชากรที่ประกอบด้วย คณะครูผู้สอน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 202 คน บุคคลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จำนวน 7 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 3 คน และผู้ปกครองนักเรียนในชุมชน จำนวน 40 คน และได้ทำการสัมภาษณ์ครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และศึกษานิเทศก์ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร จำนวน 8 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า บุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นควรมีลักษณะดังนี้คือ มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป เป็นบุคคลระดับผู้บริหารหรือผู้จัดการองค์กร และบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับหลักสูตร ในการดำเนินการจัดหลักสูตรนั้นต้องมีการดำเนินการร่วมกันจากบุคคลหลายฝ่ายดังกล่าวมา โดยจัดหลักสูตรให้ครอบคลุมทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาส่วนทรัพยากรที่นำมาพิจารณาในการจัดหลักสูตรนั้น ได้จากองค์การจัดการศึกษาในท้องถิ่น โครงการจัดการศึกษา ครอบครัวย และสิ่งที่ท้องถิ่นให้ความสนใจ

Al-Subahi, Abdul Hai Ahmad (1990) ได้ทำการวิจัยเรื่องหลักสูตรภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับกลางในซาอุดีอาระเบีย : แบบอย่างเค้าโครงประมวลการสอนภาษาอังกฤษและการนำไปใช้ วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อสร้างและพัฒนาแบบแผนการสอนภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชายที่เรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับกลางในซาอุดีอาระเบีย โดยประเมินจากโปรแกรมการสอนภาษาอังกฤษด้วยการสัมภาษณ์และการแสดงความต้องการเนื้อหาที่ได้จากนักเรียน ครู ศึกษานิเทศก์ และผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ รวมถึงผู้ปกครองนักเรียนด้วย ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า ประมวลการสอนควรประกอบไปด้วยทักษะการสื่อสารอันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของการเรียนในระดับกลาง ในด้านคุณสมบัติของผู้เรียนควรประกอบไปด้วยความกระตือรือร้น ความสนใจ และเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมายของตน ในด้านที่เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษที่เรียนในซาอุดีอาระเบียนั้นยังมีความขัดแย้งกับวัฒนธรรมซาอุดีอาระเบียอยู่ ด้วยปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงนำไปสู่การสร้างประมวลการสอน จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของนักเรียนมัธยมศึกษาในระดับกลาง

Battison, S.B. (อ้างถึงใน ศักดินันท์ เหมมัน, 2537) ได้ทำการวิจัยเรื่องกรณีตัวอย่างเกี่ยวกับการจัดกลุ่มอภิปรายในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งเป็นรูปแบบของคณะกรรมการที่ใช้กระบวนการตัดสินใจในการพัฒนางาน ด้วยการอภิปรายระหว่างคณะกรรมการในการปรับปรุงหลักสูตร โดยนำปัญหาต่าง ๆ ในด้านการศึกษามาแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางที่ถูกต้อง การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบของการเก็บข้อมูลส่วนใหญ่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบสังเกตโดยเฉพาะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพื่อจะได้เข้าไปศึกษาวิธีการทำงานโดยใช้วิธีทัศนัยกับข้อมูลในช่วงการสนทนา โดยใช้รูปแบบของชาวพ เป็นกรอบทฤษฎีซึ่งทำให้ทราบว่าอะไรเป็นองค์ประกอบของข้อมูล นอกจากนั้นยังใช้กรอบความคิดของวอร์คเกอร์ด้วย ในการวิเคราะห์นำเสนอกรอบข้อมูลว่าประเด็นใดสำคัญ ในการตัดสินใจในการทำหลักสูตร จากนั้นก็นำวิธีทัศนัยมาถ่ายทอดลงในเอกสาร เพื่อมาเปรียบเทียบกับกรอบทฤษฎีทั้งสอง เพื่อจะวิเคราะห์พฤติกรรมของคณะกรรมการการพัฒนาหลักสูตร ที่มีผลต่อการตัดสินใจกระบวนการทำหลักสูตร ผลของการศึกษาวิจัยพบว่าสิ่งที่มีอิทธิพลมากต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็คือ ลักษณะการเป็นผู้นำของคณะกรรมการในการร่วมประชุมทำงาน

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยในต่างประเทศก็เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยจัดให้บุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นตน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือการพัฒนาประมวลการสอนนั้น ควรให้บุคลากรในท้องถิ่นและนักพัฒนาหลักสูตรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร เนื่องจากบุคคลในท้องถิ่นย่อมมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันนักพัฒนาหลักสูตรก็จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในเชิงวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรท้องถิ่นหรือประมวลการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ รายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 นับเป็นรายวิชาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นจริงในท้องถิ่นของตน โดยจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมที่แท้จริงในท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะสร้างประมวลการสอนรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดเลย ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดแนวทางการสร้างประมวลการสอนของ อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย

และสมควร สุขดา เป็นหลัก และปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมบางส่วนตามที่นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่นของจังหวัดเลย จึงได้ขั้นตอนในการสร้างประมวลการสอนรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดเลย ดังนี้

- 1) ศึกษาหนังสือ วารสาร เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างประมวลการสอน การพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้ในท้องถิ่น และข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นของจังหวัดเลย
- 2) วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม เพื่อให้นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่นจังหวัดเลย กำหนดเนื้อหาวิชาท้องถิ่นของเรา 1 ที่เป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นของจังหวัดเลย
- 3) นำประมวลการสอนที่สร้างขึ้นนี้ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น จังหวัดเลย นักพัฒนาหลักสูตร และครูผู้สอนรายวิชาท้องถิ่นของเรา 1 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเลย และในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดเลย ได้ตรวจสอบ แก้ไข เพิ่มเติม รวมทั้งแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
- 4) ปรับปรุงแก้ไขประมวลการสอนตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้รับ แล้วนำเสนอเป็นผลงานวิจัย

สำหรับส่วนประกอบของประมวลการสอนนั้นได้ยึดตามแบบของอนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย และสมควร สุขดา